

Körfez Ülkelerinin Savunma Politikaları

Abdullah Erboğa *

Öz

Körfez ülkeleri savunma alanında neden aktör çeşitlenmesine yönelmektedir? Çalışma, araştırma sorusunu cevaplarırken son yıllarda aktif dış politikasıyla kendilerinden söz ettiren üç Körfez ülkesine; Suudi Arabistan, BAE ve Katar'a odaklanacaktır. Üç Körfez ülkesinin siyasi hedeflerini, ulusal güvenlik stratejilerini ve bu strateji doğrultusunda takip ettikleri savunma politikalarını açıklamaya çalışacaktır. Süreç analizi yönteminin kullanılacağı çalışmada, uluslararası saygın kuruluşların Körfez ülkelerinin savunma alanına ait oluşturduğu verilerden yararlanılacaktır. Bölgesel ölçekte güçlü bir oyuncu olarak yer almaya çalışan Katar, BAE ve Suudi Arabistan'ın özellikle Arap İsyanları sürecinde Ortadoğu uluslararası ilişkilerinde etkin olduklarını görülmektedir. Bu bağlamda Körfez ülkelerinin savunma politikalarında Arap İsyanlarının ciddi bir dönüşüm süreci olarak ortaya çıktığını söylemek mümkündür. ABD'nin Körfez bölgesi de dahil olmak üzere küresel askeri maliyetleri üstlenmekten kaçınmaya başlaması elbette Körfez ülkelerinin savunma politikalarını önemli ölçüde etkilemiştir. ABD'nin güvenlik taahhütlerinden imtina etmeye başlaması ve askeri varlığını azaltmasıyla birlikte Katar, BAE ve Suudi Arabistan, yeni savunma tasarımları için gerekli olan araçları/silah sistemlerini tedarik etmek adına daha yüksek oranda silahlanmaya ve bunun için de aktör çeşitlendirmesine yönelmişlerdir. Çalışmanın temel iddiası her ne kadar Körfez ülkeleri savunma otonomilerini artırmak için yeni stratejik ortaklar arayışı içinde olsa da uluslararası sistemdeki tek kutuplu yapının değişme olasılığının düşük olması nedeniyle Körfez ülkelerinin savunma politikalarında eksen kayması ihtimalinin zayıf olduğunu ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Ulusal Güvenlik, Savunma

*Dr. Milli Savunma Üniversitesi, Deniz Harp Enstitüsü, Türkiye, aerboga@gmail.com,
ORCID:0000-0002-4435-5220.

Defense Policies of The Gulf States

Abdullah Erboğa*

Abstract

Why do Gulf States exhibit a propensity towards diversification of actors within their defense policies? In addressing this research question, the study focuses on three Gulf States that have prominently asserted themselves through dynamic foreign policy engagement in recent times. Specifically, this study concentrates on Saudi Arabia, the United Arab Emirates, and Qatar. It will try to explain the political goals of the three Gulf countries, their national security strategies, and the defense policies they follow in line with this strategy. Through the process tracing methodology, the study leverages data sourced from internationally recognized institutions within the realm of defense studies concerning the Gulf States. In this context, it is possible to say that the Arab Revolts emerged as a serious transformation process in the defense policies of the Gulf countries. The fact that the U.S. started to give up on assuming global military costs, including the Gulf region, has, of course significantly affected the defense policies of the Gulf countries. The main argument of the study is that although the Gulf countries are searching for new strategic partners for defense autonomy, it remains constrained due to the low probability of changing the unipolar structure in the international system.

Keywords: Saudi Arabia, United Arab Emirates, Qatar, National Security, Defense

** Dr. National Defense University, Naval War Collage, Türkiye, aerboga@gmail.com,
ORCID:0000-0002-4435-5220

Copyright © 2022 by the Authors. This is an open access paper distributed under the terms of conditions of the Creative Commons Attribution International License CC BY-NC 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>)

1. Giriş

Devletler savunma politikalarını ulusal güvenlik stratejilerinin çizdiği istikamet doğrultusunda tasarlamaktadırlar. Askeri stratejilerini savunma politikaları ile uyumlu olarak kurgularlar ve bir bütün olarak hedef, yöntem ve araçlar çerçevesinde stratejilerini dizayn etmeye çalışırlar.¹ Bu çerçevede savunma politikaları, devletlerin siyasi hedeflerini gerçekleştirebilmek için kurguladıkları ulusal güvenlik stratejilerinin savunma alanına yansıyan boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır.² Savunma politikalarında, siyasi hedefler, tercih edilen yöntemler ile sahip olunan araçlar arasında uyumlu bir planlamanın olması icap etmektedir. Devletler savunma politikalarını oluştururken kısa, orta ve uzun vadeli savunma planlamalarına yönelmektedirler. Verimli ve etkin bir savunma politikası için gerekli olan kısa, orta ve uzun vadeli savunma planlaması muhtemel tehditlere karşı nasıl bir yol izleneceğini ortaya koyar. Bunların arasında Soğuk Savaş döneminden günümüze kadar yaygın bir şekilde kullanılan birçok farklı savunma planlamasından bahsetmek mümkündür. II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar uygulamada kalan ve devletlerin personel ile silah sistemleri konusunda niceliksel bir yaklaşım ortaya koydukları *kadro temelli planlama*, Soğuk Savaş döneminin koşulları altında savunmaya ayrılan bütçelerin daha kontrol altında tutulduğu ve niteliksel yaklaşımın kabul edildiği *tehdit temelli planlama* (threat-based), Soğuk Savaş sonrasında beliren yeni tehditlerle mücadele kapsamında yeni kabiliyetlerin geliştirilmesine dayanan *yetenek temelli planlama* (capability-based) ve özellikle 11 Eylül sonrasında tehditlerin karmaşıklaştığı asimetrik koşullar çerçevesinde kullanılmaya başlanan *senaryo temelli planlama* (scenario-based) sıkça karşımıza çıkan savunma planlamalarıdır.³

Arap İsyancıları ile birlikte küresel ve bölgesel siyasette daha fazla yer almaya başlayan Körfez ülkelerinin savunma politikaları son derece önem arz etmektedir. Özellikle Arap İsyancıları, Körfez ülkelerinin ulusal güvenlik politikalarında yaşadıkları dönüşümün bir benzerini

¹ Hakan Edström ve Jacob Westberg, "The defense strategies of middle powers: Competing for security, influence and status in an era of unipolar demise", *Comparative Strategy* 39, no. 2 (03 Mart 2020): 172.

² Trevor Taylor, "Defence as Policy", içinde *Routledge Handbook of Defence Studies* (New York: Routledge, 2018), 5-17.

³ Henrik Breitenbauch ve André Ken Jakobsson, ed., *Defence Planning as Strategic Fact* (London ; New York, NY: Routledge/Taylor & Francis Group, 2020), 25-26.; Hilmi Özdemir ve Nursima Şahkulu Baykal, "Savunma Planlaması", içinde *Savunma Politikalarına Giriş*, 1. Baskı (İstanbul: SETA Kitapları, 2021), 103-32.

savunma alanında da yaşamalarına neden olmuştur. Körfez ülkelerinin kolektif savunma örgütlenmesi yönünde başarısız olmaları her bir devletin münferit olarak kendi savunma politikalarını oluşturmasını zorunlu hale getirmiştir. Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) çatısı altında siyasi olarak bir arada olsalar da savunma alanına tahvil edilmiş bir savunma örgütlenmesinden bahsetmek mümkün değildir. Aslında Körfez ülkelerinin savunmalarına yönelik tehditler ortaya çıktığında kolektif bir savunma örgütlenmesinin zarureti çoğu zaman kendini tekrar etse de otonomi arayışı ve farklı tehdit değerlendirmesi gibi birçok faktör nedeniyle bu örgütlenmenin gerçekleşmesi mümkün olmamıştır. Yine de zaman zaman kolektif savunma örgütlenmesi için inisiyatifler ortaya konmuş ancak başarılı olunamamıştır. Dolayısıyla aynı coğrafyada yer alan benzer siyasi ve ekonomik karaktere sahip olan Körfez ülkelerinin savunma politikalarındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğuna bakılması önemlidir. Bu çerçevede, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) üyesi olan Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Katar ve Suudi Arabistan'ın savunma politikalarını ele alan bu makale üç soruya cevap aramaktadır. Birincisi, Körfez ülkelerinin savunmalarına yönelik tehdit değerlendirmeleri nelerdir? İkincisi, Körfez ülkeleri savunmalarına yönelik tehditleri bertaraf etmek adına hangi ulusal güvenlik stratejilerini tercih etmektedirler? Üçüncüsü, Körfez ülkeleri güvenlik stratejileri doğrultusunda nasıl bir savunma politikası takip etmektedir? Son olarak Körfez ülkeleri savunma araçları noktasında hangi sistemleri incelemektedir?⁴

2. Körfez Ülkelerinin Siyasi Hedefleri

I. Dünya Savaşı sonrası siyasi haritası yeniden çizilen Ortadoğu coğrafyası sömürgeci aktörlerin paylaşım alanı olarak sorunlar yumağı haline gelmiştir. Suudi Arabistan haricindeki Körfez ülkeleri uzun bir dönem İngiltere'nin hakimiyeti altında varlıklarını sürdürmüşlerdir. İngiltere'nin bölgeden çekilmesinin (1971) ardından devletleşme süreçlerini tamamlayan ve 1981 yılında KİK çatısı altında bir araya gelen Körfez ülkelerinin güvenlik ve savunma alanındaki kapasiteleri oldukça kısıtlı kalmıştır. Gerek küresel aktörlerin Körfez bölgesine yönelik petrol merkezli yaklaşımları gerekse bölgedeki güçlü ülkelerin

⁴ Bu alandaki çalışmalar için bkz; Nawaf Obaid, "A Saudi Arabian Defense Doctrine", Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School, 2014; Peter Salisbury, "Risk Perception and Appetite in UAE Foreign and National Security Policy", London: Chatham House, 2020; Brahim Saidy, "Qatar's Defense Policy: Smart Choices of A Small State", Small States and the New Security Environment, Policy Brief 24, 2018.

revizyonist eğilimleri nedeniyle henüz kurumsallaşma konusunda yeni yeni adımlar atmaya çalışan Körfez ülkeleri güvenlik ve savunma alanında kapsamlı stratejiler ortaya koymaktan uzak kalmışlardır. Kuruluşlarından günümüze değin güvenlik riskleriyle dolu bir coğrafyada yer alan ve dünyada eşine az rastlanan hidrokarbon zenginliklerine sahip olan Körfez ülkelerinin öncelikli siyasi hedefleri rejim güvenliğidir. Monarşi ile yönetilen bu ülkeler kendi rejimlerini korumayı devletin güvenliği ile özdeşleştirmişlerdir. Devletin ulusal çıkarları ile rejimin güvenliği arasında bir fark görülmemiştir. Hanedan meşruiyetini sorgulayan girişimler çok cılız kalmış ve iç kaynaklı siyasi meşruiyet problemi geniş kitlesel sonuçlar ortaya çıkarmamıştır. Arap İsyancıları sürecinde dahi Suudi Arabistan'da çok zayıf kalan gösterilerin BAE ve Katar'da hiç izine rastlanmamıştır. Bu anlamda zaten uzun yıllardır rejim ile halk arasında meşruiyet problemi olagelen Bahreyn, Körfez içerisinde istisnai bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵

Körfez ülkelerinde devletin güvenlik ve savunma bürokrasisi dışardan veya içerden rejime yönelik meydan okumaları bertaraf edebilecek şekilde oluşturulmaya çalışılmıştır. Son yüzyıllık Ortadoğu siyasi tarihine bakıldığında darbelerin ne denli geniş bir rol oynadığı rahatlıkla görülebilir. Körfez ülkeleri de rejim güvenliklerini temin edebilmek için darbeler konusunda oldukça hassas davranmışlardır. Elitler arası mücadelenin, toplumsal hareketlerin ve ideolojik motivasyonların rejim güvenliğini tehdit etmesini engellemek için çaba sarf etmişlerdir. Bununla birlikte rejim güvenliğine yönelik harici tehditlerin yükselişe geçtiği dönemlerde ise ittifak ve silahlanma seçeneklerini devreye sokmaya çalışmışlardır.

Körfez ülkeleri açısından rejim güvenliğinin bir diğer önemli boyutu ise beka meselesidir. Hanedanın ve dolayısıyla devletin geleceğini güvence altına almak bu ülkelerin temel amacı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm devlet kademeleri hanedan üyelerinin güç rekabeti çerçevesinde oluşurken, hanedan içerisinde meydana gelebilecek her türlü bölünme, hizipleşme veya restleşme devletin siyasi birliğini tehlikeye atmaktadır. Bu sebeple Körfez ülkelerinin birçoğu hanedan içi gerilimleri bir beka problemi olarak görmüştür. Darbe girişimlerinin diğer Ortadoğu ülkelerine göre nispeten daha az olması veya bazı Körfez ülkelerinde hiç görülmemesinin sebebi kendi içerisinde sağlanan istikrarın korunması hedefidir. Fakat buna rağmen Katar

⁵ Zoltan D. Barany, *How Armies Respond to Revolutions and Why* (Princeton: Princeton University Press, 2016), 150-53.

örneğinde görüleceği üzere iktidar değişimleri bazen kansız darbeler yoluyla gerçekleşmiş ve bazen de darbe girişimleri henüz gerçekleşmeden bastırılabilmiştir.⁶ Kral/Emir/Sultan kendi iktidarını korumak, hanedanın geleceğine yönelik teamüllerin oluşmasını engellemek ve devletin/hanedanın bekasına ipotek koyabilecek risklerin oluşmasının önüne geçmek için zaman zaman hanedan içi güç paylaşımında değişime gitmişlerdir. Suudi Arabistan'da 1960'larda ve son dönemde hanedan içindeki güç dengelerinin yeniden tesis edilmesi bu tür bir çabanın tezahürüdür. Dolayısıyla Körfez ülkeleri açısından yine dahili ve harici tehditlerin ülkenin bekasını tehlikeye atması kabul edilemez olarak değerlendirilmektedir.

Körfez ülkelerinin rejim güvenlikleri açısından ön plana çıkan bir diğer husus ise otonomi mücadelesidir. Suudi Arabistan'ın diğer Körfez ülkelerini tahakkümü altına alma girişimlerine karşılık bu ülkeler kendi otonomi alanlarını genişletmek için çaba sarf etmişlerdir. Elbette her bir Körfez ülkesinin güç kapasitesi bağlamında otonomi mücadelesi verdiği altını çizmek gerekir. BAE ve Katar gibi dış politikada bağımsız hareket etmeye ve iddialı olmaya çalışan ülkeler, bölgelerinde hegemonik davranışlar sergileyen aktörlerin baskısından kurtulmaya çalışmaktadırlar. Arap İsyancıları sürecine değin Riyad yönetiminin baskılarını dengelemekte zorlanan bu iki aktör, siyasi koşulların fırsat sunduğu her dönemde otonomilerini artırmaya çalışmışlardır. Arap İsyancıları sürecinde ise Katar, Suudi Arabistan ve BAE'den farklı bir dış politika ajandası takip ederek stratejik otonomi alanını genişletmeye çalışmış ancak 2014 ve 2017 krizlerinde ağır bir baskı ile karşılaşmıştır. Katar'da tıpkı 1996'dakine benzer darbe girişimi ve hanedana doğrudan yönelen tehditleri ortaya çıkmış ancak bunlar başarıya ulaşamamıştır. Dolayısıyla Körfez içinde stratejik otonomi alanını genişletmeye çalışmak aynı zamanda rejim güvenliğini garanti altına almayı mümkün kılmaktadır.

3. Körfez Ülkelerinin Savunmalarına Yönelik Tehdit Değerlendirmeleri

Suudi Arabistan, BAE ve Katar'ın tehdit değerlendirmelerine bakıldığında Arap İsyancıları sürecine kadar büyük oranda bir uyuşmadan bahsedebiliriz. Ancak Arap İsyancıları ile birlikte tehdit değerlendirmelerinde bir ayrışma söz konusu olduğunu vurgulamak

⁶ Kristian Coates Ulrichsen, *Qatar and the Arab Spring* (New York: Oxford University Press, 2014), 29-31.

gerekmektedir.⁷ Körfez ülkelerinin konvansiyonel tehdit algısı bölgesel ölçekte revizyonist eğilimler taşıyan İsrail, İran ve Irak gibi aktörler etrafında gelişmiş ve bu aktörlerin muhtemel saldırıları üzerine savunma politikaları oluşturulmaya çalışılmıştır. Kuruluşundan itibaren yayılcı politikaları ile Körfez Arap ülkeleri açısından azami ihtiyatla yaklaşılan İsrail tehdidi, İslam Devrimi ile birlikte hem yayılcı hem de Körfez ülkelerinin rejim meşruiyetini de sorgulayan İran tehdidi, Kuveyt'e saldırarak doğrudan Körfez güvenliğini hedef alan Saddam yönetimindeki Irak tehdidi, Soğuk Savaş sonrası gelişen ve kısa sürede yaygınlık kazanan uluslararası terör tehdidi ve Arap İsyanları ile birlikte Körfez'in yüzleştiği en sert meydan okumalardan biri olan İslami Hareketler/Siyasal İslamcılık tehdidi günümüze kadar Körfez ülkelerinin karşı karşıya kaldığı güvenlik tehditleri olarak belirmektedir. Ancak burada dikkatle belirtmemiz gereken husus söz konusu tehditlerin her ülke için aynı tehlike düzeyine sahip olmaması hatta bazıları için ulusal güvenlik tehdidi bile olmamasıdır. Katar'ın İslamcı hareketleri tehdit görmeyen yaklaşımını örnek teşkil etmesi açısından burada belirtebiliriz. Bölgesel güç rekabetine dayalı konjonktürel gerilimler bu tehdit değerlendirmelerinin dışında bırakılmıştır. Zira bu tehditler Körfez ülkelerinin güvenlik stratejilerinde ve savunma politikalarında eksen kayması oluşturabilecek düzleme ulaşmadan nihayete ermiştir. Örneğin Suudi Arabistan ve BAE'nin 2011-2021 yılları arasında Türkiye ile bölgesel güç mücadelesi kapsamında yaşadıkları gerilim buna örnek olarak gösterilebilir.

Elbette burada Körfez ülkeleri açısından 1979'dan beri en ciddi tehdit İran'ın askeri kapasitesi olagelmıştır. İran'ın askeri personel sayısının fazla olması, füze teknolojilerinde kat ettiği mesafe, vekil aktörleri sahada kullanması, nükleer güç olma hırısı ve agresif/tehditkâr tavırları Körfez ülkeleri açısından son derece önemli bir tehdit kaynağı olarak görülmesini beraberinde getirmiştir. Körfez ülkeleri açısından Tahran yönetiminin tehdit olarak görülmesinde İran'ın askeri teknolojide nükleer lige yükselme hırısı ve bu hırının bölgesel güç dengesini değiştirme potansiyeline sahip olması etkili olmaktadır. İran nükleer programının başarıya ulaşması durumunda İran'ın bölgesel hegemon olma ihtimalinin artacağı endişesi neredeyse tüm Körfez ülkelerinin ortak kaygısı durumundadır. İran'ın nükleer güç olmayı başarması durumunda güvenlik ve savunma alanında Körfez ülkelerinin büyük

⁷ Matthew Hedges, "Small State Security Engagement In Post-Arab Spring Mena: The Case Of The United Arab Emirates", *Asian Affairs* 52, no. 2 (Mart 2021): 415.

bir açık yaşaması ihtimali yüksektir. Bu nedenle Körfez ülkeleri ABD'nin öncülüğünde P5+1 ile İran arasında imzalanan Nükleer Anlaşma karşısında oldukça endişeye kapılmışlardır. Başkan Obama döneminde imzalanan anlaşma BAE ve Suudi Arabistan gibi aktörlerin İsrail ile yakınlaşmasına neden olurken, İran'ın nükleer güce ulaşmasını engellemek için bu devletlerin birlikte hareket ettikleri görülmüştür.⁸ Nitekim Başkan Trump döneminde ABD nükleer anlaşmadan çekilirken İsrail, BAE ve Suudi Arabistan ile müşterek hareket ederek İran'ın bölgesel nüfuzunu sınırlandırmaya çalışmıştır. Bununla birlikte Katar ve Dubai Emirliği'nin İran ile yakınlaşma politikalarına da değinmek elzemdir.⁹ Özellikle Doha yönetimi Riyad'ı dengelemek adına yüksek riskine rağmen Tahran yönetimi ile yakınlaşmıştır. Keza Dubai Emirliği de ekonomik ilişkiler ve BAE içi güç dengesinde elini güçlendirmek açısından İran ile iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesine önem vermektedir. Bölgesel koşulların nispeten gevşek olduğu dönemlerde yakınlaşma ve işbirlikleri emareleri daha görünür hale gelse de bölgesel güç rekabetinin devam edeceğini unutmamak gerekir. Suudi Arabistan ile İran arasında Çin arabuluculuğunda başlayan yumuşama dönemi de bundan bağımsız düşünülmemelidir.

İsrail ve Irak tehditleri ise Körfez ülkeleri için geçmişte olduğu kadar yakından hissedilecek düzeyde değildir. Saddam'ın devrilmesinin ardından Irak'ın başarısız devlet konumuna sürüklenmesi ve bölgesel aktörlerin rekabet alanına dönüşmesi nedeniyle içe kapanan Bağdat yönetiminin kendi içinde tükenmesi zaten dışarıda herhangi bir tehdit oluşturabilmesini imkânsız hale getirmektedir. Irak konvansiyonel anlamda her ne kadar bir tehdit olmaktan çıkmışsa da ülkedeki istikrarsızlıktan beslenen terör örgütlerinin Körfez ülkelerini tehdit ettiği gerçeği bulunmaktadır. Dolayısıyla başta DEAŞ olmak üzere Irak kaynaklı terör tehdidinde maruz kalmaları Körfez ülkelerinin ulusal istikrarlarını etkilemektedir. Kaldı ki İran'ın nüfuzu altında kalma potansiyeli bulunan bir Irak her zaman için Körfez güvenliği açısından risk oluşturmaktadır. İsrail tehdidi ise bugün artık bambaşka bir noktaya gelmiştir. BAE ve Bahreyn'in öncülüğünde başlayan normalleşme süreci karşılıklı diplomatik ilişkilerin kurulması, büyükelçiliklerin açılması ve stratejik bir yakınlaşma sürecinin

⁸ Robert Mason, *Saudi Arabia and the United Arab Emirates: Foreign policy and strategic alliances in an uncertain world* (Manchester: Manchester University Press, 2023), 81.

⁹ Cinzia Bianco, "The GCC Monarchies: Perceptions of the Iranian Threat amid Shifting Geopolitics", *The International Spectator* 55, no. 2 (Nisan 2020): 92-107.

başlamasını beraberinde getirmiştir. Katar bu yakınlaşma sürecini 1990'lı yıllardan itibaren başlatmış ancak BAE gibi stratejik işbirliğine gidecek düzeyde bir yakınlaşmaya varmamıştır. Bununla birlikte Körfez ülkeleri içerisinde İsrail ile yumuşak ilişkiler kurmaya başlayan ilk devletin Katar olduğunu akılda tutmak gerekir. İbrahim Anlaşmaları ile birlikte Arap İsyanları sürecindeki dayanışmayı ileri bir seviyeye çıkaran BAE ve İsrail bölgesel birçok konuda beraber hareket etmektedir.¹⁰ Suudi Arabistan ise özellikle Başkan Trump döneminde Ortadoğu'da İsrail ile benzer endişelere sahip olarak siyaseten ortak bir cephede yer almış olmasına rağmen henüz Tel Aviv yönetimi ile kamuoyuna açık olarak işbirliği fotoğrafı vermekten kaçınmaktadır. İbrahim Anlaşmaları içerisinde yer almayan Riyad yönetimi, İsrail ile ilişkilerini İslam coğrafyasından gelebilecek tepkiler üzerinden okumaya devam etmektedir. Öte yandan İsrail ile Arap Körfez ülkeleri arasında yumuşak bir dönem yaşanması söz konusu olsa da İsrail halen bu ülkeler için bir güvenlik tehdididir. Fakat İsrail'i diğer güvenlik tehdidinden ayıran bir nüans vardır. Körfez ülkeleri İsrail tehdidine yönelik bir savunma planlamasından ziyade İsrail ile herhangi bir şekilde karşı karşıya gelmeyecek bir güvenlik stratejisi takip etmektedirler.

Son olarak Körfez ülkelerinin ulusal güvenlik tehdidi bağlamında İslami Hareketler/Siyasal İslamcılık ile ilgili endişelerinin bulunduğunu belirtmemiz gerekmektedir. Burada asıl kastedilen ise Müslüman Kardeşler (İhvan) hareketidir. Nasır döneminde birçok İhvan mensubu Körfez bölgesine yerleşmiş ve burada neredeyse tüm ülkelerde yüksek düzey bürokrat olarak veya yaşadıkları ülkenin elitleri içerisinde kendilerine yer bulmuşlardır. Zamanla yerel toplumdaki İhvan mensubu kişiler yetişmiş ve başta BAE olmak üzere kendi ülkelerinde alternatif bir devlet yapılanması endişesinden dolayı İhvan'a yönelik sınırlandırmalar getirilmeye başlanmıştır.¹¹ Katar ise tam tersine İhvan ile her zaman iyi ilişkiler içerisinde olmuş, ülkede geniş imkanlar sunarak ve bölgede İhvan'a destek olarak hareketin bölgesel ilişki açısından faydalanmaya çalışmıştır. Bu minvalde hem Katar hem de İhvan için kazan-kazan durumu ortaya çıkmış ve bu siyasi pozisyonu iki taraf da uzun yıllar boyunca sürdürmüşlerdir. Arap İsyanları süreci başladığında ise Suudi Arabistan ve BAE devrim

¹⁰ Betül Dogan-Akkas, "A Securitization Approach to Qatar's Foreign Policy Making", *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies* 15, no. 4 (Ekim 2021): 12.

¹¹ Khalifa Al-Suwaidi, *The UAE After the Arab Spring: Strategy for Survival* (London ; New York, NY: I.B. TAURIS, 2023), 33-59.

dalgasının katalizörü olarak İhvan'ı görmüş ve İhvan'ın önderliğindeki devrim dalgasının ulusal güvenliklerini ve bölgesel statükoyu tehdit etmesinden dolayı hareketi terör örgütü olarak görmüşlerdir.¹² Buna mukabil Katar, Arap İsyancıları sürecinde devrimin yaşandığı her ülkede muhaliflere destek olmuş ve İhvan ile kurduğu stratejik yatırımın karşılığını almak istemiştir. Bu karşıt pozisyonlar Katar ile Suudi Arabistan ve BAE'yi karşı karşıya getirmiştir. 2014'te Katar'dan büyükelçilerin çekilmesi (2017'de yaşanan krizde yine benzer gerilim yaşanmıştır) ile sonuçlanan bu gerilim, Riyad ve Abu Dabi yönetimlerinin İslami Hareketler noktasında ne denli hassasiyet içerisinde olduklarını göstermiştir. Nitekim bu hareketler otoriter yönetimlerin meşruiyetlerini sorgulamakta ve ideolojik düzlemde toplumsal bir dinamizm oluşturabilme kapasitesine sahip olmuşlardır. Mısır darbesinin (2013) ardından Arap İsyancılarının ivmesini kaybetmesi ve İhvan'ın bölgedeki etkisini yitirmesi Katar'ı daha ılımlı bir noktaya sürüklemiş ve Körfez içerisindeki kriz sonlandırılabilmiştir.

4. Körfez Ülkelerinin Ulusal Güvenlik Stratejileri

Başarılı bir güvenlik stratejisi, devletlerin siyasi hedefleri ile araçlarını güçlü bir yöntemle kurgulayabilmekten geçmektedir. Devletler, güvenlik stratejisi ile karşı karşıya kaldıkları tehditlere nasıl cevap vereceklerini ortaya koyarlar. Kimi zaman güvenlik alanında oluşturulan ittifaklar sayesinde kolektif bir yapının içinde yer almak devletler için daha elverişli sonuçlar doğururken kimi zaman ise aktörlerin kendi savunmacı/saldırgan yöntemleri doğrultusunda münferit olarak hareket etmesi söz konusudur. Körfez bölgesinin jeopolitik ve stratejik açıdan önemi aynı zamanda güvenlik risklerini artıran unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Körfez ülkelerinin güvenlik stratejilerine odaklanabilmek için öncelikle bu ülkelerin güvenliklerine yönelik meydan okumalara ve bu meydan okumalara yönelik üretilen cevaplara bakmamız gerekir ki yukarıdaki başlık altında bu tehditler tek tek belirtilmiştir. Elbette Körfez ülkelerinin ulusal güvenlik stratejilerine ilişkin resmi metinlere sahip olmamaları (mevcut olsa bile kamuoyu ile paylaşmamaları) nedeniyle bütünlükçü bir analiz yapmak zorlaşmaktadır. Ancak Körfez ülkelerinin güvenlik alanındaki davranışlarına bakılarak ve bu alanın içinde yer alan tüm parametreler göz önünde tutularak bazı genellemelerin yapılabilmesi mümkündür. Burada her bir Körfez ülkesi için ayrı ayrı değerlendirme

¹² Al-Suwaidi, 99.

yapmak yerine eğilimler ve tutumlar üzerinden genellemeler yapılacağını belirtmek gerekmektedir. Dolayısıyla, Körfez ülkelerinin ulusal güvenlik ve savunmalarına yönelik tehditler bağlamında güvenlik stratejilerini nasıl kurguladıkları daha anlaşılır olacaktır. Bu aynı zamanda savunma politikalarının nasıl şekillendiğini de açıklayacaktır.

Körfez ülkelerinin siyasi hedefleri rejim güvenliğidir. Hedeflerini gerçekleştirmek için savunmacı davranışlar sergilemektedirler. Bu nedenle Körfez ülkelerinin ulusal güvenliklerinde *dengeleme stratejisi*¹³ ön plana çıkmaktadır. Bilindiği üzere dengeleme stratejisinin farklı versiyonları olmakla birlikte iç ve dış dengeleme stratejisinin devletlerin davranışlarında daha sık rastlandığını söylemek mümkündür. Dış dengelemede devletler güvenliklerine yönelik tehditleri ittifaklar kurarak bertaraf etmeye çalışır. İç dengelemenin odak noktası ise güvenlik tehditlerine materyal kapasiteyi artırmak suretiyle cevap üretmektir.¹⁴ Dolayısıyla birincisinde devletlerin büyük güçlerden oluşan müttefik arama çabası, ikincisinde ise silahlanmanın gündeme geldiği durumlar söz konusudur. Körfez ülkelerinin de benzer şekilde ulusal güvenlik stratejilerinin ana eksenini dengeleme oluştururken, bu ülkeler kimi zaman ittifakların kimi zaman silahlanmanın hangisi daha elverişli ise ona göre hareket etmeye özen göstermişlerdir.

Suudi Arabistan, BAE ve Katar'ın¹⁵ dış dengeleme stratejisinde ABD ile kurulan stratejik işbirliği merkezi role sahiptir. ABD'nin süper güç olarak Körfez güvenliğine yönelik taahhütleri ve Körfez'deki askeri varlığı her bir Körfez ülkesinin güvenlik stratejisinin ana eksenini oluşturmaktadır. Özellikle Irak ve İran tehditleriyle mücadelede ABD'nin sağlamış olduğu askeri güvenlik tedbirleri Körfez ülkeleri açısından son derece hayati sonuçlar üretmiştir. Gerek Soğuk Savaş dönemi şartları gerekse I. Körfez Savaşı ile birlikte ABD askeri varlığının Körfez'de kalıcı olarak yer alması Körfez ülkelerinin ulusal güvenlik endişelerini dindirebilmiştir. Bu süreç 2010 yılına kadar devam etmiş ancak Başkan Obama döneminde değişim emareleri

¹³ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, Addison-Wesley Series in Political Science (Reading, Mass.: Addison-Wesley Pub. Co., 1979).

¹⁴ Waltz, 118.

¹⁵ Brahim Saidy, "Qatari-US military relations: context, evolution and prospects", *Contemporary Arab Affairs* 10, no. 2 (03 Nisan 2017): 286-99.

ortaya çıkmıştır.¹⁶ Başkan Obama'nın ABD'nin uluslararası sorumluluklardan geri durmaya çalışan politikası ve Arap İsyanlarının başlamasıyla birlikte Körfez ülkeleri yeni meydan okumalarla karşı karşıya kalmıştır.¹⁷ Konvansiyonel tehditlerin dışında devlet dışı aktörler ve terör örgütlerine karşı güvenliklerini güçlü tutmaya çalışan Körfez ülkeleri, bir taraftan ABD'nin askeri olarak geri çekilmesi üzerine kurulu olan yeni Ortadoğu politikasından, diğer taraftan İran ile P5+1 ülkeleri arasında imzalanan nükleer anlaşmadan dolayı ulusal güvenliklerinin hiç olmadığı düzeyde tehdit altında olduklarını düşünmüşlerdir.¹⁸

Arap İsyanları sürecinde ABD gibi bir müttefikin kendilerini yalnız bırakmasından irkilen BAE ve Suudi Arabistan'ın bölgesel gerilim alanlarında yeni ittifaklar ve güvenlik ile savunma işbirlikleri kurmaya çalıştıklarını belirtmek gerekmektedir. BAE ve Suudi Arabistan, Mısır ve İsrail ile güvenlik ve savunma alanında stratejik işbirliğine yönelmişlerdir. Katar ise Türkiye ile stratejik işbirliğine doğru yol alırken İran ile de yakın olmaya özen göstermiştir. Katar'ın özellikle bu iki bölgesel güç ile güvenlik ve savunma alanında kurduğu stratejik yakınlık son derece önem arz etmektedir ki 2017 ablukasında Doha yönetimi bu stratejik yaklaşımın faydalarını müşahede etmiştir. Öte yandan BAE ve İsrail arasında Ortadoğu'daki çatışma bölgelerine yönelik müşterek bir tutum sergilendiğinin altının çizilmesi gerekmektedir. Bu sayede ABD'nin *yeniden mevzilenme* politikasına yöneldiği bir süreçte BAE'nin güvenlik politikasını İsrail ile uyumlu hale getirdiği bir süreç ortaya çıkmıştır. Arap İsyanları sürecinde ABD'ye yönelik güven bunalımı farklı süreçlerde her üç aktörün münferit olarak sorun yaşamasını beraberinde getirmiştir. Suudi Arabistan özellikle nükleer anlaşma sürecinde ABD ile gerginleşirken, Katar 2017 krizinde Washington yönetiminin tutumundan hayal kırıklığına uğramıştır. BAE ise F-35 başta olmak üzere stratejik askeri teknolojilerin tedarik edilmesine izin verilmemesi başta olmak üzere diğer küresel aktörlerle yakınlaşmasından dolayı ABD ile sorunlar

¹⁶ Fawaz A. Gerges, "The Obama approach to the Middle East: the end of America's moment?", *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 89, no. 2 (2013): 299-323.

¹⁷ Michael McCall, "US-Gulf Cooperation Council Relations in the age of the Obama Doctrine", içinde *US Foreign Policy in the Middle East: From American Missionaries to the Islamic State* (New York: Routledge, 2018), 155-71.

¹⁸ Eman Ragab, "Beyond Money and Diplomacy: Regional Policies of Saudi Arabia and UAE after the Arab Spring", *The International Spectator* 52, no. 2 (Nisan 2017): 37-53.

yaşamıştır.¹⁹ Körfez ülkeleri ABD dışında konjonktürel olarak küresel ve bölgesel aktörlerle zaman zaman yakınlaşıp güvenlik ortaklığı kurarak savunma ve güvenlik risklerini minimize etmeye çalışmaktadırlar. Örneğin Çin burada daha fazla ön plana çıkan bir aktör konumundadır. Son dönemde Çin ile başta Suudi Arabistan ve BAE olmak üzere her alanda (enerji²⁰, ekonomi²¹, savunma/dış politika²² v.d.) yakın angajmana girildiği görülmektedir. Özellikle BAE'nin Cebel Ali liman projesine yönelik ve diğer savunma alanlarındaki Çin yatırımları oldukça dikkat çekicidir.²³

Uluslararası sistemik şartların elverişli olduğu dönemlerde ise iç dengeleme mümkün olabilmektedir. Bu yüzden Körfez ülkelerinin ulusal güvenlik stratejisinin bir diğer önemli ayağını ise silahlanma oluşturmaktadır. Ortadoğu'daki güvenlik risklerinin artışa geçtiği dönemlerde silahlanmayı daha da artıran Körfez ülkeleri, özellikle Arap İsyancıları başladıktan sonra silahlanma konusunda zirveyi görmüşlerdir. Körfez ülkelerinin güç kapasiteleri göz önüne alındığında, bu ülkeler Arap İsyancıları öncesinde daha ziyade caydırıcılığı korumak için silahlanmaya ağırlık verirken, Arap İsyancılarında ise bizzat vekil aktörlerini desteklemek ve güç mücadelesini kazanmak için silahlanmaya çalışmışlardır. ABD'nin askeri olarak verdiği güçlü destek sayesinde konvansiyonel tehditler karşısında güvenliğini garanti altına alan Körfez ülkeleri, bölgesel meydan okumaların yükselişe geçtiği süreçlerde ilaveten silahlanma yolunu tercih etmişlerdir. Arap İsyancıları tam da böylesi bir süreçtir. Çünkü bu süreçte yüksek hacimli silahlanma Körfez ülkeleri için zaruret halini almıştır. Zira Arap İsyancılarında Katar, BAE ve Suudi Arabistan, her ne kadar saldırgan yöntemler tercih etseler de hedefleri savunmacı bir yaklaşım arz etmektedir. Dolayısıyla Suriye, Yemen ve

¹⁹ Dina Esfandiary, *New Order in the Gulf: The Rise of the UAE* (London ; New York, NY: I.B. TAURIS, 2022), 118.

²⁰ Necmettin Acar, "İran-Suudi Arabistan Rekabeti Karşısında Çin Dış Politikası", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 9, no. 1 (2022): 187-216.

²¹ "China, GCC to deepen cooperation in trade and investment, digital Economy", *Global Times*, 22 Ekim 2023. <https://www.globaltimes.cn/page/202310/1300334.shtml>

²² Mohammad Eslami and Maria Papageorgiou, 'China's Increasing Role in the Middle East: Implications for Regional and International Dynamics', *Georgetown Journal of International Affairs*, 2 Haziran 2023. <https://gjia.georgetown.edu/2023/06/02/chinas-increasing-role-in-the-middle-east-implications-for-regional-and-international-dynamics/>

²³ Mehmet Rakipoğlu, "BAE-Çin ilişkileri derinleşiyor", *Anadolu Ajansı*, 31 Temmuz 2019.

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/bae-cin-iliskileri-derinlesiyor/1546033>

Libya gibi çökmüş devletlerde askeri olarak yer alan bu üç aktör, aynı zamanda savunmalarını sınırlarının ötesinde kurarak kendilerine yönelik muhtemel tehditlerden uzak durmaya çalışmışlardır. Daha önce hiç olmadığı kadar saldırgan davranışlar sergileyen bu üç Körfez ülkesi finansal ve ekonomik kapasitelerini askeri alana tahvil ederek gerek kendi savunmalarına gerekse vekil aktörlerine tedarik ettikleri silahlar ile Libya, Suriye, Yemen ve Afrika Boynuzu'nda agresif bir güvenlik politikası yürütmüşlerdir.²⁴ Bu süreçte vekil aktörlerin desteklenmesinin yanı sıra, paralı askerlerin kullanılması, yeni nesil askeri teknolojilerin tedarik edilmesi ve sınır ötesi operasyonların yapılması gibi güvenlik politikalarının sergilendiğini görmek mümkündür.

ABD'nin askeri olarak desteğini azaltmaya başlamasıyla birlikte savunma ihtiyaçları fazlaşan Körfez ülkeleri, farklı tedarikçilere yönelmeyi de ihmal etmemişlerdir. Elbette bu üç Körfez ülkesinin etkili olduğu çatışma alanlarında kullanılmak üzere lazım olan silah sistemlerinin tedarik edilmesi gerekmektedir. Libya, Suriye ve Yemen başta olmak üzere iç savaşın doğrudan veya dolaylı tarafları arasında yer alan Katar, Suudi Arabistan ve BAE birçok farklı aktörden silah temin etmişlerdir. Örneğin BAE, AT-802 sınır devriye uçaklarının yanı sıra Çin yapımı silahlı insansız hava araçları (Wing Loong II), ABD ve Fransa yapımı helikopter ve füzeler gibi çatışma bölgelerinde stratejik fark oluşturabilecek silah sistemlerini güdümündeki vekil aktörlere aktarmıştır.²⁵ Arap İsyanları ile birlikte savunma stratejilerini saldırgan yöntemler üzerine kuran Katar, BAE ve Suudi Arabistan gerek Körfez bölgesinde gerekse Ortadoğu coğrafyasında askeri teknoloji olarak ulusal savunmalarında teknolojik üstünlük sağlayabilecek araçları satın almaya çalışmışlardır. Katar'ın Türkiye'den İHA ve SİHA sistemlerini satın alması ve ABD'den yeni nesil F-35 savaş uçakları satın almak için talepte bulunması burada örnek olarak gösterilebilir.

5. Körfez Ülkelerinin Savunma Politikaları

Körfez ülkelerinin siyasi hedeflerinin rejim güvenliği olduğunun ve bu hedef doğrultusunda Soğuk Savaş'tan günümüze ulusal güvenlik

²⁴ Kenneth M Pollack, "Sizing Up Little Sparta: Understanding UAE Military Effectiveness", *American Enterprise Institute*, 2020.

²⁵ Alı Bakir, "The UAE's Disruptive Policy in Libya", *Insight Turkey* 22, no. 4 (Güz 2020): 157-77. ; "UAE Arming Yemen Militias with Western Weapons - Amnesty", *BBC News*, 06 Şubat 2019, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-47143068>.

stratejilerindeki ana eksenin *dengeleme stratejisi* olduğunun altı çizilmiştir. Bu bölümde Körfez ülkelerinin ulusal güvenlik stratejileri doğrultusunda nasıl bir savunma politikasına sahip olduğuna odaklanılacaktır. Savunma politikalarının hedef, yöntem ve araçları üzerinde durulacak ve genel olarak savunma alanındaki kapasitelerine bakılacaktır. 2022 yılında yüksek savunma harcamaları ile dikkat çeken Körfez ülkelerinin (Suudi Arabistan 75 milyar dolar, BAE 22,5 milyar dolar ve Katar 15,4 milyar dolar)²⁶ neden bu kadar yüksek düzeyli harcamalarda buldukları merak edilmektedir. Körfez ülkelerinin savunma politikalarının genel karakteristiğini üç sacayağı ile çerçevlendirebiliriz. Bunlar: İran'ı caydırmak üzere oluşturulan hava savunma sistemleri, yabancı askeri üsler ve gelişmiş askeri teknolojidir.

İlk olarak, Körfez ülkeleri dengeleme stratejisine uygun olarak ittifaklarını uluslararası ve bölgesel güç dengesi ve tehdit değerlendirmeleri çerçevesinde oluşturmaktadır. Yukarıda belirtildiği üzere bu büyük oranda küresel süper güç ABD ile stratejik işbirliği kurarak yapılmaktadır. Bunun savunma politikalarındaki yansımaları ve en önemli parametresi ise yabancı askeri üslerin kendi topraklarında konuşlandırılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Elbette burada ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığının (CENTCOM) ileri merkezinin Körfez bölgesinde (Katar'da) konuşlandırılması önem arz etmektedir. Belirli dönemler haricinde neredeyse tüm Körfez ülkelerinde yabancı askeri üsler bulunmakta veya yabancı askeri personel ülkeye ait üslerde konuşlanmakta ve böylece Körfez ülkelerinin savunmasına katkı sunmaktadır. Bununla birlikte Körfez ülkelerinin her birinin bir veya birden fazla yabancı aktörün topraklarında askeri olarak konuşlanmasına ve üs kurmasına izin verdiği görülmektedir. ABD'nin tüm Körfez ülkelerinde bir veya birden fazla askeri üssü bulunduğunun altını çizmek gerekir.²⁷ Her ne kadar 11 Eylül sonrası Suudi Arabistan'daki ABD üssü Katar'a taşınmış olsa da ABD askeri varlığı Suudi topraklarında bulunmaya devam etmiştir.²⁸ Halihazırda Suudi

²⁶ Nan Tian ve Diğerleri, "Trends in World Military Expenditure, 2022" (SIPRI, Nisan 2023), ; "UAE Defense Market, Budget Assessment, Drivers, Market Trends 2022", erişim 23 Ağustos 2023, <https://www.globaldata.com/data-insights/aerospace-and-defence/uae-defense-market-budget-assessment-drivers-market-trends-2022/>

²⁷ "Fact Sheet – US Military Bases and Facilities in the Middle East", American Security Project, erişim 23 Ağustos 2023, <https://www.americansecurityproject.org/fact-sheet-us-military-bases-and-facilities-in-the-middle-east/>.

²⁸ Masaki Mizobuchi, "Strategic asset or political burden? U.S. military bases and base politics in Saudi Arabia", içinde *Exploring base politics: how host countries*

Arabistan (ABD ve Pakistan²⁹), BAE (ABD, Fransa, İngiltere ve Avustralya) ve Katar (ABD, İngiltere ve Türkiye) yabancı askeri üslere ev sahipliği yapmakta veya yabancı askeri personele kendi üslerini tahsis etmektedirler.

Elbette Körfez ülkeleri, yabancı askeri üsleri kolektif bir savunma paktından ziyade ikili savunma anlaşmaları ile hayata geçirmiştir. Kolektif bir savunma paktı Körfez ülkelerinin güvenliği açısından zaman zaman gündeme gelmektedir. 2004'te İstanbul'da gerçekleştirilen NATO zirvesinde 'İstanbul İnisiyatifi Girişimi' çerçevesinde Körfez ülkelerinin NATO ile yakın işbirliği içerisinde olması hedeflenmiş ve bazı Körfez ülkeleri bu inisiyatifin içerisinde yer almıştır.³⁰ Benzer şekilde Arap İsyanları sonrasında Suudi Arabistan ve Mısır öncülüğünde oluşturulmaya çalışılan 'İslam Ordusu İnisiyatifi'³¹ ile Başkan Trump döneminde 'Arap NATO'sunun³² kurulmaya çalışılması da bu amaca matuftur. Bu tür girişimlerde elbette devletlerin farklı tehdit önceliklerine sahip olması kolektif savunma örgütlenmesi etrafında bir araya gelmesini imkânsız hale getirmektedir. Bununla birlikte burada kapasite sorununun da altının çizilmesi gerekmektedir. NATO'da ABD'nin üstlendiği liderliğin benzerini Suudi Arabistan veya Mısır'ın Arap coğrafyasında üstlenebilecek kapasiteye sahip olmaması önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Körfez ülkelerinin kolektif savunma örgütlenmesine ihtiyaç duymalarına rağmen kapasite eksikliği nedeniyle güçlü bir savunma örgütü kurmaları mümkün olmamıştır. Özetle verimli ve etkin bir savunma paktı ve örgütlenmesinin Körfez ülkeleri için son derece gerekli olduğu da aşikardır. Bu sebeple özellikle Ortadoğu'daki gerilim süreçlerinde ivme yaşandığında bu gereklilik üzerine birçok defa kolektif savunmanın oluşturulması için girişimler olmuştur.

shape the network of U.S. overseas bases, ed. Shinji Kawana ve Minori Takahashi (London ; New York, NY: Routledge/Taylor & Francis Group, 2021), ss.111-132.

²⁹ Detaylı bilgi için bkz; Umer Karim, "Pakistan and Saudi Ties: An Overview of Political, Strategic, Economic and Defence Linkages", içinde *Regional Security in South Asia and the Gulf* (London: Routledge/Taylor & Francis Group, 2023), 152-79.

³⁰ Emile Hokayem ve David B Roberts, "Friends with Benefits: Gulf States and the Perpetual Quest for Alliances", *Century Foundation*, Ocak 2018, 11.

³¹ "Saudis announce Islamic anti-terrorism coalition - BBC News", 15 Aralık 2015, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35099318>.

³² "Suudi Arabistan'dan 'Arap NATO'su' adımları", 10 Nisan 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistandan-arap-natosu-adimlari/1447371>.

İkinci olarak Körfez ülkelerinin güvenlik stratejilerindeki iç dengelemenin yani silahlanmanın savunma politikalarına yansımaları kara, hava, deniz ve müstakil olarak hava savunma olarak karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle belirtmemiz gerekir ki yüzleştikleri güvenlik tehditleri ve güç kapasiteleri bağlamında savunmacı bir yöntem izlemek durumunda kalan Körfez ülkeleri, belirledikleri yöntemlere uygun olarak savunmacı silah sistemlerini tercih etmişlerdir. Örneğin hava savunmasını savaş uçakları üzerine kurgulayan Türkiye'nin aksine Körfez ülkeleri tercihlerini hava savunma füzeleri üzerine inşa etmiştir. Bunun için hava, kara ve deniz gibi konvansiyonel savunma alanlarına ve bununla birlikte terörle mücadele, siber, yapay zekâ, vekalet ve asimetrik savaşlar gibi konvansiyonel olmayan yeni nesil savunma konularına göz atmak gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında Körfez ülkelerinin savunma kurgusunda öncelik sıralaması yapıldığında sırasıyla hava savunma, hava gücü, kara ve deniz olduğu belirtilebilir. Yeni askeri teknolojilerin ise savunma kurgusunda henüz etkili olduğunu söylemek mümkün değildir. Körfez ülkelerinin savunma politikalarındaki öncelikli tehdit değerlendirmesini İran kaynaklı balistik ve seyir füzelerinin oluşturması nedeniyle neredeyse tüm Körfez ülkeleri hava savunma sistemlerine özel önem vermektedir. İran'ın balistik füze sistemleri Körfez ülkelerinin savunma stratejilerindeki öncelikli tehdit olması hava savunma sistemlerine yönelik ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. İran'ın kısa/orta ve uzun menzilli seyir ve balistik gelişmiş füze envanterine (Ra'ad, soumar, shahab, qiam vd.)³³ sahip olması nedeniyle (son dönemde süpersonik³⁴ ile hipersonik³⁵ füzeler geliştirdiğine dair haberlerin artması dikkate değerdir) İran, Körfez ülkelerinin savunmasına yönelik en ciddi tehditlerden bir tanesidir. İran'ın füze teknolojisindeki kapasitesi karşısında Körfez ülkelerinin hava savunma sistemlerine yatırım yaptıkları görülmektedir. İran kaynaklı füze tehdidi yalnız İran topraklarından değil Tahran yönetiminin vekil güçleri tarafından da kullanılmaktadır.

³³ “Missile Defense Project, ‘Missiles of Iran,’ Missile Threat,” Center for Strategic and International Studies, 10 Ağustos 2021, <https://missilethreat.csis.org/country/iran/>.

³⁴ Maziar Motamedi, “Iran Says It Has Technology to Build Supersonic Missiles amid US Tensions”, Al Jazeera, 24 Ağustos 2023, <https://www.aljazeera.com/news/2023/8/9/iran-says-it-has-technology-to-build-supersonic-missiles-amid-us-tensions>.

³⁵ Maziar Motamedi, “Iran Has a Hypersonic Missile. What Does That Mean?”, Al Jazeera, 24 Ağustos 2023, <https://www.aljazeera.com/features/2023/6/7/iran-has-a-hypersonic-missile-what-does-that-mean>.

Körfez ülkeleri bu ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla dışardan hazır alım yoluyla hava savunma kapasitelerini oluşturmuşlardır. Bununla birlikte ABD'nin Körfez ülkelerinde konuşlandığı füze savunma sistemleri de İran tehdidi karşısında önemli bir savunma mekanizması meydana getirmiştir. Yerli kaynakların olmaması nedeniyle hava savunma sistemlerinin tamamını dışardan hazır alım yoluyla temin etmeye çalışan Körfez ülkeleri, ABD'den aldıkları Patriot hava savunma sistemleri (PAC-2 ve PAC-3) ile sadece BAE'nin envanterinde bulunan THAAD hava savunma sistemlerini (Suudi Arabistan ve Katar ABD ile satın alma anlaşması yapmış ancak envanterlerine henüz girmemiştir) kullanmaktadırlar.³⁶ Bununla birlikte ABD'nin Kuveyt, Bahreyn, BAE ve Katar'a PAC-3 ve Aegis sistemlerini konuşlandırmasını vurgulamak gerekir.³⁷ Füze sistemleri başta olmak üzere İran tehdidi, Riyad yönetiminin mevcut hava kuvvetlerinden ayrı olarak 'hava savunma kuvvetleri' ihdas etmesine neden olmuştur. Öte yandan Riyad yönetiminin İran'ın bu alandaki tehditlerini bertaraf etmek için Çin'den destek alarak balistik füze üretimine yöneldiği ortaya çıkmıştır.³⁸

Körfez ülkeleri için savunma politikalarının en öncelikli parametresi sınırlı personel kapasitesine uygun bir savunma kurgusu oluşturmak olduğu söylenebilir. Savunma planlamasında sınırlı personelle en fazla faydanın sağlanacağı alan ise hava kuvvetleridir. Bu sebeple Körfez ülkelerinin güçlü hava kuvvetlerine yönelmeleri tesadüf değildir. Şüphesiz bunda İsrail'in 1967 yılında Arap ülkeleri karşısında hava kuvvetlerini çok etkin bir şekilde kullanarak üstünlük kurmasının payı büyüktür. Tıpkı İsrail gibi sınırlı insan kaynağına sahip olan Körfez ülkeleri üstün hava kuvvetlerine sahip olarak savunma kapasitelerini güçlendirmek istemektedirler. Hava kuvvetlerinin caydırıcılık açısından konvansiyonel tehditler karşısında en fazla fark oluşturan özelliğe sahip olması son derece önemlidir. Suudi Arabistan, BAE ve Katar başta ABD olmak üzere farklı tedarikçilerden savaş uçağı satın almış ve filolarını güçlendirmiştir. Özellikle BAE'nin hava filosu konusunda oldukça iddialı olmaya çalışması ve ABD'den F-35 alımı

³⁶Doug Richardson, "Ground-Based Air Defence in the Gulf Region", 08 Mart 2023, <https://euro-sd.com/2023/03/articles/29971/ground-based-air-defence-in-the-gulf-region/>.

³⁷ Anthony H Cordesman, "The Gulf and the Challenge of Missile Defense: Net Assessment Indicator", CSIS, 2019, https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/200227_Gulf_Missiles.pdf.

³⁸ Zachary Cohen, "US intel and satellite images show Saudi Arabia is now building its own ballistic missiles with help of China", *CNN*, 23 Aralık 2021. <https://edition.cnn.com/2021/12/23/politics/saudi-ballistic-missiles-china/index.html>

için yoğun çaba sarf etmesi dikkat çekmektedir. BAE, İsrail'den sonra Ortadoğu'da F-35'lere sahip olan ikinci ülke olmak istemiş ve bu çerçevede Başkan Trump döneminde anlaşma imzalanmıştır fakat kongreden onay çıkmaması üzerine ikili ilişkilerin gerilmesi durumu söz konusu olmuştur.³⁹ Keza Katar'ın Rafale, Typhoon ve F-15 (toplamda 96 adet olmakla birlikte yeni alım opsiyonları da bulunmaktadır) savaş uçaklarını alması da Körfez'deki hava gücü dengesinde göze çarpan gelişmeler olarak kayda geçmektedir.⁴⁰

Körfez ülkelerinin savunma önceliğinde deniz kuvvetlerinin önemli bir konuma sahip olması gerekirken yakın zamana kadar bu önem yeterince verilmemiştir. Örneğin altı Körfez ülkesinin toplam deniz filosu platform açısından İran donanmasını yakalayamamaktadır.⁴¹ Elbette bunda ABD'nin 5. Filosunun Bahreyn'de konuşlu olmasının payı vardır. Basra Körfezi, Hint Okyanusu, Aden Körfezi ve Kızıldeniz gibi stratejik deniz coğrafyasının tam içerisinde yer alan Körfez ülkeleri, son zamanlarda deniz kuvvetlerine yönelik kapasitelerini genişletmeye çalışmaktadırlar. ABD'nin askeri üsleri ve Bahreyn'de konuşlu bulunan ABD 5. Filosunun sağladığı güvenlik sayesinde Körfez ülkelerinin deniz kuvvetlerini sembolik düzeyde tasarladıklarını ve sahil savunmaya odaklandıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak Arap İsyanları ve ABD'nin bölgeden askeri olarak geri çekilme politikasının ardından Körfez ülkelerinin stratejik savunma alanlarına yatırımlarını artırdığı görülmektedir. Başta Suudi Arabistan olmak üzere bu yatırımların (Project Tuwaiq)⁴² en fazla yansıdığı alanların başında ise askeri kapasitenin oldukça sınırlı olduğu

³⁹ Mohammed Baharoon, "UAE-U.S. Relations: What Went Wrong?", *Arab Gulf States Institute in Washington* (blog), 22 Nisan 2022, <https://agsiw.org/uae-u-s-relations-what-went-wrong/>.

⁴⁰ Zachary Keck, "Why Is Qatar Building a Massive Air Force?", *The National Interest*, 29 Eylül 2017, <https://nationalinterest.org/blog/the-buzz/why-qatar-building-massive-air-force-22541>.; Alex Gatopoulos, "How the Gulf crisis spurred Qatar to expand its military", *Al Jazeera*, 5 Ocak 2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/1/5/the-dramatic-expansion-of-qatars-military>.

⁴¹ Ashraf Mohammed Keshk, *Maritime Security of the Arab Gulf States: Analysis of Current Threats, Confrontation Mechanisms, and Future Challenges* (Singapore: Springer Nature Singapore, 2022), 125.

⁴² "Royal Saudi Navy Marks Milestone in 'Project Tuwaiq' with Keel-Laying Ceremony for 'HMS King Abdullah'", *WDS*, 20 Ağustos 2023, <https://www.worlddefenseshow.com/media/news/article-list/royal-saudi-navy-marks-milestone-in-project-tuwaiq-with-keel-laying-ceremony-for-hms-king-abdullah/>.

deniz kuvvetleri gelmektedir.⁴³ 2010-2020 yılları arasında sınır ötesi askeri faaliyetlerde bulunan Suudi Arabistan, BAE ve Katar'ın satın aldıkları fırkateyn ve korvetlerle deniz kuvvetlerindeki kapasite artışları dikkat çekmektedir.⁴⁴ Yine de İran deniz kuvvetleri karşısında Körfez ülkelerinin temel savunma amaçları ABD ve İngiltere gibi ülkelerin deniz üslerine sahip olmaları üzerinden kurgulanmaktadır.

Kara kuvvetleri ise genellikle Ortadoğu'da sıkça görülen darbe gerçekliğine göre kurgulanmıştır.⁴⁵ Bu açıdan hemen her Körfez ülkesinde Kral/Emir/Sultan'a sadık muhafız kuvvetlerin oluşturulduğu görülmektedir. Saddam Hüseyin liderliğindeki Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi Körfez ülkelerinin kara kuvvetlerindeki zafiyetlerini ortaya çıkarmıştır. Ancak yukarıda da değinildiği üzere askeri personel yetersizliği kara kuvvetlerinin stratejik savunma kabiliyeti kazanmasının önüne geçmektedir. Sınır içerisinde mezhebi, etnik ve siyasi nedenlerden kaynaklanan güvenlik tehditleri ve bununla birlikte terör örgütlerinin Körfez ülkelerinde gerçekleştirdikleri saldırılar (özellikle ABD üslerinin hedef alınması) Körfez ülkelerinde ordunun aynı zamanda iç güvenlik unsuru olarak tasarlanmasını beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla İran'ın kara askeri gücü ile mukayese edilemeyecek düzeyde yetersiz askeri kapasitesi bulunan Körfez ülkelerinin, çökmüş Irak ve Yemen gibi devletlerden kaynaklanan istikrarsızlıklar karşısında savunma stratejisini tasarlarken kara kuvvetlerini geri planda tuttuğunu belirtmek gerekmektedir. Bu sebeple Körfez ülkelerinin gerek ulusal savunma gerekse sınır ötesi operasyonlarda yabancı askerleri kullanması gibi bir zaruret ortaya çıkmaktadır. Pakistan, Vietnam, Kolombiya, Sudan ve diğer birçok ülkeden gerek resmi düzeyde ikili anlaşmalar çerçevesinde askeri personelin, gerekse vekil güç oluşturma adına birçok ülkeden paralı askerlerin kullanılması söz konusudur.

Yeni nesil askeri teknolojilerin Körfez ülkelerinin savunma kurgusundaki yerine bakıldığında ise bu kabiliyetlerin etkin bir şekilde

⁴³ Agnes Helou, "Saudi Naval Modernization Pushes Ahead, with Eye Always on Iran", *Breaking Defense*, 09 Eylül 2022, <https://breakingdefense.sites.breakingmedia.com/2022/09/saudi-naval-modernization-pushes-ahead-with-eye-always-on-iran/>.

⁴⁴ Kevin Thievon, "The Naval Modernisation of the Gulf States", IISS, 21 Ağustos 2023, <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis//2022/11/the-naval-modernisation-of-the-gulf-states>.

⁴⁵ David B. Roberts, *Security Politics in the Gulf Monarchies: Continuity amid Change*, Columbia Studies in Middle East Politics (New York: Columbia University Press, 2023), 151.

savunmada kullanıldığını söylemek pek mümkün değildir. Otonom sistemlerin gelecekte Körfez ülkelerinin lehine olumlu gelişmeler kaydedeceğini söylemek mümkündür. Tam olarak Körfez ülkelerinin savunma politikalarına maksimum fayda sağlayacak askeri teknolojilerin özellikle insansız hava, kara ve deniz araçları ile yapay zekâ ve siber gibi personel olarak sınırlı ancak askeri teknoloji açısından muazzam fark yaratan silah sistemlerinin, günümüz savunma planlamalarında daha fazla yer alması Körfez ülkeleri gibi küçük ülkeler açısından büyük fırsatlar doğurmaktadır. BAE'nin bu alanlarda hızlı bir şekilde yarışa katıldığı görülmektedir.⁴⁶ İsrail başta olmak üzere Çin ve Hindistan gibi ülkeler ile yeni nesil askeri teknoloji konusunda işbirliğini artıran BAE'nin diğer Körfez ülkeleri tarafından da takip edilmesi söz konusudur. Askeri teknolojideki yeni nesil araçların büyük maliyetler olmadan üretilmesi bir avantaj iken, Körfez ülkeleri gibi ekonomik kaynak açısından geniş imkanlara sahip olan devletlerin bu alanlara büyük yatırım yapmaları durumunda savunma kapasitelerinde birkaç basamak birden atlama ihtimalleri bulunmaktadır. Bununla birlikte yine İran kaynaklı İHA/SİHA silah sistemlerinin vekil aktörler üzerinden Körfez savunmasına yönelik tehdit oluşturduğunu belirtmek gerekir. Örneğin İran'ın destek sunduğu Husilerin Yemen'den BAE'deki hedeflere ve Suudi Arabistan'ın Aramco petrol rafinelerine, havaalanları ile askeri tesislerine yönelik saldırılarında SİHA ve füze sistemlerini kullanması aynı zamanda otonom sistemlere karşı da Körfez ülkelerinin savunma kabiliyetlerini geliştirmesi gerektiğini göstermektedir.⁴⁷

5.1. Savunma Alanındaki Fırsatlar

Suudi Arabistan, BAE ve Katar açısından savuna alanında iki önemli fırsattan söz etmek mümkündür. Yüksek düzeyli petrol ve doğalgaz zenginliğini savunma alanına kolay bir şekilde sevk edebilmeleri ve bu zenginliğin sonucu olarak silah ve platform noktasında genellikle tedarik sorunu yaşamamalarıdır.⁴⁸ Savunma planlaması büyük oranda

⁴⁶ Bassant Hassib ve James Shires, "Cybersecurity in the GCC: From Economic Development to Geopolitical Controversy", *Middle East Policy* 29, no. 1 (2022): 93.

⁴⁷ Ahmet Dursun ve Mahmut Geldi, "Suudi Arabistan ve BAE, Husilerin saldırılarını neden önleyemiyor?", *Anadolu Ajansı*, 26 Ocak 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistan-ve-bae-husilerin-saldirilarini-neden-onleyemiyor/2485972>.

⁴⁸ David B. Roberts, *Security Politics in the Gulf Monarchies: Continuity amid Change*, Columbia Studies in Middle East Politics (New York: Columbia University Press, 2023), 139.

bütçe ile doğrudan irtibatlı olduğu için planlamayı etkilemektedir. İki dünya savaşı arası dönemde sınırsız bütçe ile hareket eden devletler, Soğuk Savaş döneminde bütçe merkezli tartışmalardan etkilenmiş ve hükümetler bazı tahditleri uygulamak durumunda kalmışlardır. Soğuk Savaş döneminden sonra ise tehdit değerlendirmelerinin konvansiyonel alandan daha hibrit alanlara taşınması, terörün yaygınlaşması ve ekonomik krizlerin artması ile birlikte bütçelerin savunma kalemleri daha titizlikle ele alınmaya başlanmıştır.

Bununla birlikte belki de son çeyrek yüzyılda savunma alanında en cömert ülkelerin Körfez ülkeleri olduğu gerçeği yadsınamaz. Hidrokarbon zengini körfez ülkelerinin geniş ekonomik kaynaklarını savunma alanına rahtça sevk edebilmeleri ve yönetim biçimlerinden kaynaklı olarak bu ülkelerde demokratik rejimlerde görülen hükümet, medya ve kamuoyu gibi baskı araçlarının olmayışı nedeniyle Körfez ülkeleri rahat hareket edebilmektedir. Bütçe konusunda hiçbir kısıtı olmaması aynı zamanda Körfez ülkelerinin savunma planlaması yaparken de ellerini güçlendiren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Körfez ülkeleri savunma harcamaları konusunda sıkıntı yaşamıyor olsalar da kaynaklarını doğru kullanıp kullanmadığı hakkında soru işaretleri olduğunu vurgulamak gerekir.⁴⁹ Öte yandan savunma harcamaları konjonktürel güvenlik endişelerine bağlı olarak artmakla birlikte savunma bütçesinin sınırsız olması silah sistemlerinin tedariki noktasında Körfez ülkelerine geniş bir yelpaze sunmaktadır. SIPRI verilerine göre Arap İsyanları sürecinden günümüze (2010-2022) Suudi Arabistan 31 milyar dolar, Katar 11,5 milyar dolar ve BAE 12,5 milyar dolarlık silah transferi gerçekleştirmişlerdir. Savunma harcamalarında ise 2022 verilerine göre Suudi Arabistan 75 milyar dolar ve Katar 15 milyar dolar harcamıştır. Verilerine ulaşılamayan BAE'nin ise 20-25 milyar dolar civarında bir savunma harcamasına sahip olduğu düşünülmektedir.⁵⁰

Körfez ülkelerinin savunma alanında önündeki fırsatlardan bir diğeri ise savaşın değişen karakteridir. Devletlerin savunma öncelikleri değişmekte ve büyük bütçeli savunma harcamaları kısılmaya çalışılmaktadır. Aynı zamanda askeri teknolojinin insansız sistemlere doğru yöneldiği ve bu anlamda hava, kara, deniz ve otonom sistemlerin yeni nesil savaş sistemlerine uyumlu olarak geliştirilmeye devam

⁴⁹ David B. Roberts, "Bucking the Trend: The UAE and the Development of Military Capabilities in the Arab World", *Security Studies* 29, no. 2 (Mart 2020): 301-34.

⁵⁰ "SIPRI Arms Transfers Database | SIPRI", erişim 23 Ağustos 2023, <https://www.sipri.org/databases/armstransfers>.

edilmesi söz konusudur. Dolayısıyla konvansiyonel savaşların yerini daha ziyade asimetrik savaşlara bırakmasında savaş teknolojilerinde yaşanan dönüşümün önemli bir payı olduğunu söylemek mümkündür. Bir diğer fırsat ise yeni nesil savaş teknolojilerinin maliyetlerinin düşük olması ve silah teknolojilerinin geldiği nokta sayesinde bu tür teknolojilere ulaşmanın daha olanaklı olmasıdır. Ayrıca büyük ve güçlü ordular yerine daha profesyonel ve yapay zekâ, siber ile kuantum gibi yeni nesil silah teknolojilerinin küçük ölçekli ordular tarafından da yürütülebilecek düzeyde olması da Körfez ülkeleri açısından fırsattır.

5.2. Savunma Alanındaki Kısıtlar

Körfez ülkelerinin savunma alanındaki kısıtlarını ise personel yetersizliği, eğitim ve yerli savunma sanayiinin yetersizliği olarak göstermek mümkündür. Öncelikle Körfez ülkelerinin düşük nüfus oranlarına sahip olması askeri personel noktasında yetersiz kalmalarına neden olmaktadır. Personel sıkıntısı yaşamayan ülkelerde ise askeri personelin yeterli kalifikasyonlara sahip olmama durumları söz konusudur. Nüfus ve askeri personel kapasitesi bakımından diğer Körfez ülkelerinden oldukça iyi konumda olan Suudi Arabistan buna örnek olarak gösterilebilir. BAE ve Katar'ın ise hem askeri personel konusunda hem de personelin kalifikasyonu anlamında bölgesel güçler ile mücadele edebilecek düzeyde olmadıklarını ve bu yüzden artık zorunlu askerlik uygulamasına geçiş yapmaya başladıklarını belirtmek gerekmektedir.⁵¹ Körfez ülkelerinin savunma politikalarındaki en önemli açmazlarından birinin sınırlı nüfus olduğunu söylesek yanlış olmayacaktır. Bu konudaki eksikliğini paralı askerler, vekil aktörler ve sofistike silah sistemleri ile kapatmaya çalışan Körfez ülkeleri, diğer konularda olduğu gibi bu başlıkta da dışa bağımlı olma problematiğinden kurtulamamaktadır. BAE örneğinde görüleceği üzere bu alandaki eksiklikler yabancı danışmanların uhdesine bırakılarak giderilmeye çalışılmaktadır.⁵²

Körfez ülkelerinin bir diğer kısıtı yerli savunma sanayinin zayıflığı ve hazır alım konusunda aşırı bağımlı konumda olmasıdır. Bu sebeple Katar, BAE ve Suudi Arabistan'ın askeri teknolojiyi yerli olarak üretmek adına yatırımlarını yoğunlaştırdığını söylemek mümkündür.

⁵¹ Zoltan Barany, "Soldiers of Arabia: Explaining Compulsory Military Service in the Gulf", *Journal of Arabian Studies* 8, no. 1 (Ocak 2018): 118-40.

⁵² David Roberts, "The UAE and the Rise of a New Military Power", *Middle East Insight*, no. 242 (2020).; Athol Yates, "Western Expatriates in the UAE Armed Forces, 1964–2015", *Journal of Arabian Studies* 6, no. 2 (Temmuz 2016): 182-200.

Örneğin Riyad yönetimi “2030 Vizyonu” çerçevesinde savunma sanayiinde 2030 yılına kadar yerlilik oranını yüzde 50’ye çıkarma hedefini açıkladı.⁵³ Yeni nesil savaş araçlarının ve silah teknolojisinin daha az maliyet ve sınırlı personel imkanlarıyla gerçekleştirilmesinin mümkün olması, küçük nüfusa ve geniş ekonomik kaynaklara sahip olan aktörler için oldukça büyük fırsatlar sunmaktadır. BAE örneğinde görüleceği üzere Körfez ülkelerinin gerek Arap İsyanları sürecinde edindiği tecrübeler gerekse İsrail gibi stratejik işbirliği kurduğu ülkeler sayesinde stratejik silah kapasitelerini genişletmeyi amaçladıkları söylenebilir. Bu kapsamda BAE ve Suudi Arabistan’ın Çin ile savunma alanında geliştirdikleri stratejik yakınlaşma İHA/SİHA sistemleri, yapay zekâ çalışmaları⁵⁴ ve yerli savunma sanayiinin oluşturulması gibi başlıklarda pozitif gelişmelere sahne olmaktadır. Yeni nesil silah teknolojisinin transferi konusunda geniş bütçeler ayıran bu üç Körfez ülkesinin savunma stratejilerini nicel boyutu ön planda olan konvansiyonel ordu mantığından ziyade niteliksel teknolojiler etrafında geliştirmeye çalıştıkları söylenebilir. Bu sayede Körfez ülkeleri kaliteli askeri teknoloji ile donatılmış ordulara sahip olmayı hedeflemektedir. Silah sistemlerini dışarıdan hazır almak elbette bağımlılık oluşturmakta ve devletlerin otonomisini zayıflatmaktadır. Körfez ülkelerinin silah tedariki noktasında büyük oranda dışarıya bağımlı olduğunu ve yerli kaynaklarla silah sistemleri üretiminde çok zayıf kaldıklarını vurgulamak gerekmektedir. Bu sebeple uzun yıllar boyunca doğrudan hazır alım yolu dışında başka seçeneği bulunmayan Körfez ülkelerinin son dönemlerde yerli savunma sanayiini geliştirmek için çaba sarf ettikleri görülmektedir.

6. Sonuç

Körfez ülkelerinin savunma politikalarına odaklanan bu çalışma genel eğilimleri ön plana çıkararak Körfez ülkelerinin davranışları hakkında genelleme yapmaya çalışmıştır. Çalışmada Körfez ülkelerinin siyasi hedeflerinin rejim güvenliği olduğu ortaya konmuştur. Suudi Arabistan, BAE ve Katar’ın siyasi hedeflerinin ulusal güvenliklerinde dengeleme stratejisini tercih etmelerine neden olduğu vurgulanmıştır. İç ve dış dengeleme davranışlarının devletleri sırasıyla ittifaklar

⁵³ “Kingdom of Saudi Arabia Vision 2030”, https://www.vision2030.gov.sa/media/rc0b5oy1/saudi_vision203.pdf.

⁵⁴ “UAE Strategy for Artificial Intelligence, <https://u.ae/en/about-the-uae/strategies-initiatives-and-awards/strategies-plans-and-visions/government-services-and-digital-transformation/uae-strategy-for-artificial-intelligence>.

kurmaya ve silahlanmaya sevk ettiği belirtilmiştir. Bu bağlamda Suudi Arabistan, BAE ve Katar'ın savunmalarına yönelik tehditler belirtilmiş, bu tehditler ile mücadelede hangi yöntemlerin tercih edildiği ortaya konmuş ve bu yöntemler için ne tür araçların kullanıldığı saptanmıştır. Elbette her bir Körfez ülkesinin farklı dönemlerde ayırt edici davranışlar sergilemiş olduğuna dair veriler ortaya konabilir. Ancak bu çalışmada Körfez ülkelerinin savunma politikalarında yayılcı ve saldırgan değil bilakis statükoyu korumaya yani rejim güvenliğine hanel getirebilecek bölgesel bir güç dengesi değişikliğine karşı savunmacı davranışlar sergiledikleri ifade edilebilir. Arap İsyenlarında revizyonist davranışlar sergileyen Katar'ın dahi savunma politikasında yeni ittifak ve silahlanma seçeneklerine yönelerek savunmacı tercihlerde bulunduğunu rahatlıkla söylemek mümkündür. Başta Suudi Arabistan olmak üzere modern ve güçlü bir ordu kurma ideali ile mevcut meydan okumalara karşı yabancı bir büyük gücün himayesinde kalma ikilemi üzerinden savunma politikalarını kurgulamaya çalışan Körfez ülkeleri, Soğuk Savaş'tan Arap İsyenlarına kadar dengeleme stratejisine binaen savunmacı yöntem ve araçlar ile savunma politikalarını oluşturmuşlardır. Körfez ülkelerinin savunma politikalarında yabancı askeri üslerin veya askeri personelin topraklarında konuşlandırılması, en gelişmiş askeri teknolojinin tedarik edilmesi ve silahlanma konusunda farklı stratejik ortaklıklar kurmak suretiyle savunma işbirliklerini artırması önemli bir yer tutmaktadır.

Körfez ülkelerinin ABD'nin uluslararası yükümlülüklerden geri duran izolasyonist dış politikasından rahatsızlık duymaları ve Körfez güvenliğinin risk altında olması nedeniyle farklı küresel güçlerle işbirliğine yöneldikleri ortadadır. Güvenlik ve savunma ihtiyaçlarını karşılamak için Arap İsyenları sonrası süreçte ABD'ye alternatif olabilecek küresel aktörlerle yakınlaşmaya çalıştıkları çok açıktır. Tek kutuplu uluslararası sistemin çöküşe geçtiği ve çok kutuplu bir uluslararası sisteme doğru yol alındığı, Körfez ülkelerinin de bu yeni uluslararası sisteme intibak etmek adına güvenlik ve savunma politikalarını yeniden şekillendirdiği öne sürülmektedir. Oysaki Körfez ülkelerinin güvenlik ve savunma politikalarındaki bu arayışları, çok kutuplu uluslararası sisteme hazırlık olarak okumak son derece yanlış olacaktır. Yukarıdaki bölümlerden de görüleceği üzere Körfez ülkelerinin güvenlik ve savunma politikalarında küresel süper güç ABD çok net ve güçlü bir yer tutmaktadır. Kaldı ki uluslararası sistemin dönüşümünü gerçekleştirecek düzeyde bir meydan okumaya ve materyal kapasiteye sahip aktörün ortaya çıktığını söylemek de son

derece güçtür. Dolayısıyla Suudi Arabistan, BAE ve Katar yeni güç dağılımında peşine takılacağı yeni süper güçler aramamakta, ABD'nin boşalttığı güvenlik ve savunma alanını yine ABD doldurana kadar geçiş sürecini yönetmeye çalışmaktadırlar. Zira devletlerin güvenlik ve savunma politikalarında asli bir eksen kaymasına yönelebilmeleri ancak önce büyük bir küresel istikrarsızlık ve ardından kurulacak yeni bir uluslararası düzen ile mümkündür. Halihazırda böylesi bir düzen oluşturmaya aday yükselen bir güç olduğu ifade etmek son derece hatalıdır. Nihai olarak, Körfez ülkelerinin savunma politikalarında değişim çabaları olsa da ana eksenin değişmeyeceğini belirtebiliriz.

Kaynakça

Acar, Necmettin. "İran-Suudi Arabistan Rekabeti Karşısında Çin Dış Politikası". *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 9, no. 1 (2022): 187-216.

Al-Suwaidi, Khalifa. *The UAE After the Arab Spring: Strategy for Survival*. London: New York, NY: I.B. TAURIS, 2023.

Baharoon, Mohammed. "UAE-U.S. Relations: What Went Wrong?" Arab Gulf States Institute in Washington (blog), 22 Nisan 2022. <https://agsiw.org/uae-u-s-relations-what-went-wrong/>.

Bakır, Ali. "The UAE's Disruptive Policy in Libya". *Insight Turkey* 22, no. 4 (Güz 2020): 157-77.

Barany, Zoltan. "Soldiers of Arabia: Explaining Compulsory Military Service in the Gulf". *Journal of Arabian Studies* 8, no. 1 (Ocak 2018): 118-40.

Barany, Zoltan D. *How Armies Respond to Revolutions and Why*. Princeton: Princeton University Press, 2016.

BBC News. "UAE Arming Yemen Militias with Western Weapons - Amnesty". 06 Şubat 2019, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-47143068>.

Bianco, Cinzia. "The GCC Monarchies: Perceptions of the Iranian Threat amid Shifting Geopolitics". *The International Spectator* 55, no. 2 (Nisan 2020): 92-107.

Breitenbauch, Henrik ve André Ken Jakobsson, ed. *Defence Planning as Strategic Fact*. London ; New York, NY: Routledge/Taylor & Francis Group, 2020.

Center for Strategic and International Studies. "Missile Defense Project, 'Missiles of Iran,' Missile Threat," 10 Ağustos 2021. <https://missilethreat.csis.org/country/iran/>.

"China, GCC to deepen cooperation in trade and investment, digital Economy", Global Times, 22 Ekim 2023. <https://www.globaltimes.cn/page/202310/1300334.shtml>

Cohen, Zachary. "U.S. intel and satellite images show Saudi Arabia is now building its own ballistic missiles with help of China", CNN, 23 Aralık 2021. <https://edition.cnn.com/2021/12/23/politics/saudi-ballistic-missiles-china/index.html>

Cordesman, Anthony H. “The Gulf and the Challenge of Missile Defense: Net Assessment Indicator”. CSIS, 2019. https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/200227_Gulf_Missiles.pdf.

Dursun, Ahmet, ve Mahmut Geldi, “Suudi Arabistan ve BAE, Husilerin saldırılarını neden önleyemiyor?”, Anadolu Ajansı, 26 Ocak 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistan-ve-bae-husilerin-saldirilarini-neden-onleyemiyor/2485972>.

Edström, Hakan, ve Jacob Westberg. “The defense strategies of middle powers: Competing for security, influence and status in an era of unipolar demise”. *Comparative Strategy* 39, no. 2 (Mart 2020): 171-90.

Esfandiary, Dina. *New Order in the Gulf: The Rise of the UAE*. London: New York, NY: I.B. TAURIS, 2022.

Eslami, M. and Papageorgou, M., “China’s Increasing Role in the Middle East: Implications for Regional and International Dynamics”, *Georgetown Journal of International Affairs*, 2 Haziran 2023.

“Fact Sheet – U.S. Military Bases and Facilities in the Middle East”. American Security Project. 23 Ağustos 2023. <https://www.americansecurityproject.org/fact-sheet-us-military-bases-and-facilities-in-the-middle-east/>.

Gatopoulos, Alex. “How the Gulf crisis spurred Qatar to expand its military”. Al Jazeera. 24 Ağustos 2023. <https://www.aljazeera.com/news/2021/1/5/the-dramatic-expansion-of-qatars-military>.

Gerges, Fawaz A. “The Obama approach to the Middle East: the end of America’s moment?” *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 89, no. 2 (2013): 299-323.

Hassib, Bassant, ve James Shires. “Cybersecurity in the GCC: From Economic Development to Geopolitical Controversy”. *Middle East Policy* 29, no. 1 (2022): 90-103.

Hedges, Matthew. “Small State Security Engagement In Post-Arab Spring MENA: The Case of the United Arab Emirates”. *Asian Affairs* 52, no. 2 (Mart 2021): 412-25.

Helou, Agnes. “Saudi Naval Modernization Pushes Ahead, with Eye Always on Iran”. Breaking Defense (blog), 09 Eylül 2022.

<https://breakingdefense.sites.breakingmedia.com/2022/09/saudi-naval-modernization-pushes-ahead-with-eye-always-on-iran/>.

Hokayem, Emile, ve David B Roberts. “Friends with Benefits: Gulf States and the Perpetual Quest for Alliances”,. Century Foundation, Ocak 2018.

Karim, Umer. “Pakistan and Saudi Ties: An Overview of Political, Strategic, Economic and Defence Linkages”. içinde *Regional Security in South Asia and the Gulf*, 152-79. London: Routledge/Taylor & Francis Group, 2023.

Keck, Zachary. “Why Is Qatar Building a Massive Air Force?”, The National Interest. The Center for the National Interest, 29 Eylül 2017. <https://nationalinterest.org/blog/the-buzz/why-qatar-building-massive-air-force-22541>.

Keshk, Ashraf Mohammed. *Maritime Security of the Arab Gulf States: Analysis of Current Threats, Confrontation Mechanisms, and Future Challenges*. Singapore: Springer Nature Singapore, 2022.

“Kingdom of Saudi Arabia Vision 2030”,

https://www.vision2030.gov.sa/media/rc0b5oy1/saudi_vision203.pdf.

Mason, Robert. *Saudi Arabia and the United Arab Emirates: Foreign policy and strategic alliances in an uncertain world*. Manchester: Manchester University Press, 2023.

McCall, Michael. “US-Gulf Cooperation Council Relations in the age of the Obama Doctrine”. içinde *U.S. Foreign Policy in the Middle East: From American Missionaries to the Islamic State*, 155-71. New York: Routledge, 2018.

Mizobuchi, Masaki. “Strategic asset or political burden? U.S. military bases and base politics in Saudi Arabia”. içinde *Exploring base politics: how host countries shape the network of U.S. overseas bases*, editör Shinji Kawana ve Minori Takahashi, 111-32. London: Routledge/Taylor & Francis Group, 2021.

Motamedi, Maziar. “Iran Has a Hypersonic Missile. What Does That Mean?” Al Jazeera. 24 Ağustos 2023. <https://www.aljazeera.com/features/2023/6/7/iran-has-a-hypersonic-missile-what-does-that-mean>.

———. “Iran Says It Has Technology to Build Supersonic Missiles amid U.S. Tensions”. Al Jazeera. 24 Ağustos 2023.

<https://www.aljazeera.com/news/2023/8/9/iran-says-it-has-technology-to-build-supersonic-missiles-amid-us-tensions>.

Obaid, Nawaf. “A Saudi Arabian Defense Doctrine”, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School, May 2014.

Özdemir, Hilmi ve Nursima Şahkulu Baykal. “Savunma Planlaması”. içinde *Savunma Politikalarına Giriş*, 1. Baskı., 103-32. İstanbul: SETA Kitapları, 2021.

Pollack, Kenneth M. “Sizing Up Little Sparta: Understanding UAE Military Effectiveness”. American Enterprise Institute, 2020..

Ragab, Eman. “Beyond Money and Diplomacy: Regional Policies of Saudi Arabia and UAE after the Arab Spring”. *The International Spectator* 52, no. 2 (Nisan 2017): 37-53.

Rakipoğlu, Mehmet. “BAE-Çin ilişkileri derinleşiyor”, Anadolu Ajansı, 31 Temmuz 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/bae-cin-iliskileri-derinlesiyor/1546033>

Richardson, Doug. “Ground-Based Air Defence in the Gulf Region”, 08 Mart 2023. <https://euro-sd.com/2023/03/articles/29971/ground-based-air-defence-in-the-gulf-region/>.

Roberts, David. “The UAE and the Rise of a New Military Power”. *Middle East Insights*, no. 242 (2020).

Roberts, David B. “Bucking the Trend: The UAE and the Development of Military Capabilities in the Arab World”. *Security Studies* 29, no. 2 (Mart 2020): 301-34.

———. *Security Politics in the Gulf Monarchies: Continuity amid Change*. Columbia Studies in Middle East Politics. New York: Columbia University Press, 2023.

Saidy, Brahim. “Qatari-US military relations: context, evolution and prospects”. *Contemporary Arab Affairs* 10, no. 2 (Nisan 2017): 286-99.

———. “Qatar’s Defense Policy: Smart Choices of A Small State”, Small States and the New Security Environment, Policy Brief 24, 26 Haziran 2018.

Salisbury, Peter. “Risk Perception and Appetite in UAE Foreign and National Security Policy”, London: Chatham House, 2020.

“Saudis announce Islamic anti-terrorism coalition - BBC News”. 24 Ağustos 2023. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35099318>.

“SIPRI Arms Transfers Database | SIPRI”. 23 Ağustos 2023. <https://www.sipri.org/databases/armstransfers>.

Tian, Nan ve Diğerleri. “Trends in World Military Expenditure, 2022”. SIPRI, Nisan 2023. https://www.sipri.org/sites/default/files/2023-04/2304_fs_milex_2022.pdf.

Thievon, Kevin. “The Naval Modernisation of the Gulf States”. IISS. Erişim 23 Ağustos 2023. <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis//2022/11/the-naval-modernisation-of-the-gulf-states>.

Trevor Taylor. “Defence as Policy”. içinde *Routledge Handbook of Defence Studies*, 5-17. New York: Routledge, 2018.

“UAE Defense Market, Budget Assessment, Drivers, Market Trends 2022”. 23 Ağustos 2023. <https://www.globaldata.com/data-insights/aerospace-and-defence/uae-defense-market-budget-assessment-drivers-market-trends2022>.

“UAE Strategy for Artificial Intelligence | The Official Portal of the UAE Government”. 23 Ağustos 2023. <https://u.ae/en/about-the-uae/strategies-initiatives-and-awards/strategies-plans-and-visions/government-services-and-digital-transformation/uae-strategy-for-artificial-intelligence>.

Ulrichsen, Kristian Coates. *Qatar and the Arab Spring*. New York: Oxford University Press, 2014.

Waltz, Kenneth N. *Theory of International Politics*. Addison-Wesley Series in Political Science. Reading, Mass.: Addison-Wesley Pub. Co., 1979.

WDS. “Royal Saudi Navy Marks Milestone in ‘Project Tuwaiq’ with Keel-Laying Ceremony for ‘HMS King Abdullah’”. 23 Ağustos 2023. <https://www.worlddefenseshow.com/media/news/article-list/royal-saudi-navy-marks-milestone-in-project-tuwaiq-with-keel-laying-ceremony-for-hms-king-abdullah/>.

Yates, Athol. “Western Expatriates in the UAE Armed Forces, 1964–2015”. *Journal of Arabian Studies* 6, no. 2 (Temmuz 2016): 182-200.

Extended Abstract

This study endeavors to expound upon the shifts discerned within the defense policies of Gulf states. Within this contextual framework, the investigation is directed toward examining these Gulf states' political objectives, national security strategies, and defense policies. This inquiry is inherently driven by a quest for novel strategic partnerships, thereby probing the underlying rationale for the inclination of Gulf states toward diversification in their defense engagements.

Two pivotal developments have contributed to the evolution of this behavioral pattern within Gulf states. Firstly, the United States (U.S.) executed a strategic redeployment during the tenure of President Obama, a measure aimed at relieving itself from the financial burdens associated with global military commitments. Consequently, the U.S. relinquished its security obligations to Gulf states. The commencement of President Obama's withdrawal of American troops from Iraq and his endorsement of the Iran Nuclear Agreement, while indicating a shift in U.S. policies towards Middle Eastern security, has also demonstrated a lack of sufficient attention to the security sensitivities of Gulf Countries. Secondly, the onset of the Arab Revolts also played a pivotal role. These uprisings engendered security threats for Gulf states, compelling them to fortify their defensive capabilities.

Comprehending a state's defense policies necessitates a concomitant understanding of its political goals and national security strategies, as the latter is intricately aligned with the former. Should a state espouse an assertive and expansionist national security strategy, formulating corresponding defense policies and weaponry would duly reflect these ambitions. Conversely, states embracing a defensive and status quo-oriented national security approach would logically shape their defense policies and armaments under such inclinations.

The Gulf states' political objectives pivot upon safeguarding their ruling regimes' integrity. Monarchical rule characterizing Gulf states is underpinned by a pursuit to ensure the security of these regimes amidst internal and external challenges. Within these nations, the demarcation between the perpetuity of the ruling dynasty and the state's survival is negligible. Consequently, the state's security equates to the safeguarding of the dynastic lineage.

The Gulf states exhibit a proclivity toward a balancing strategy within their national security framework. Examining their historical behavior from the Cold War era to the present, it becomes evident that these

states have adhered to a trajectory consistent with the principles of a balancing strategy. Such an approach can be actualized through internal and external balancing. The former entails augmenting material capabilities, primarily via armament, to enhance power potential. In contrast, the latter pertains to forging alliances to counter threats. Gulf states have, accordingly, leveraged the balancing strategy to mitigate internal and external security threats.

Aligned with the balancing strategy's contours, the Gulf states' defense policies accentuate the importance of alliances and armament. By forging strategic partnerships, these states have facilitated the establishment of allied military installations on their soil, as well as the deployment of allied military personnel. Furthermore, their defense strategies have been tailored to address aerial, terrestrial, and maritime threats, reinforcing national security through judicious armament. The advent of cutting-edge technologies —such as cyber capabilities, artificial intelligence, and quantum advancements— within the military sphere has introduced promising avenues for evolving Gulf states' defense policies.

In the wake of tensions evident in their security and defense trajectories vis-à-vis the U.S., Saudi Arabia, the United Arab Emirates, and Qatar have embarked upon a quest to identify new strategic partners. However, it is imperative to underscore the persistent influence of the unipolar international system structure, which poses formidable constraints on the prospects of facile transformation. Hence, the trajectory of the Gulf states distancing themselves from the United States-centric global order remains a complex endeavor in light of these prevailing structural dynamics.